

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 18.

V Ljubljani, 5. velikega travna 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo pa naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vseblina: Povoljni in nepovoljni glasovi o službeno-starostnih dokladah. — Naš denarni zavod. — Žalostne razmere na Primorskem. — V ofenzivi. — Dopisi. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati. — Zanimivosti križem sveta.

Povoljni in nepovoljni glasovi o službeno-starostnih dokladah.

V poslednjih 5 — 10 letih so prihajali na dan vobče (malih izjem tu ne upoštevamo) povoljni glasovi o podelitvi službeno-starostnih doklad. Pred 15 in 20 leti je bilo pa slabo. Takrat so sploh zakone o tej zadevi tako razlagali, kakor da bi bila kaka milost, ko so priznali učitelju kvinkvenijo. Da so večkrat pri podelitvi kvinkvenije učitelja prikrasili za nekaj mesecev ali celo za nekaj let, to ni bilo nič posebnega. Toda učitelji so se po zakonih prepričali, da imajo pravico do neprikrasjenih kvinkvenij. S pritožbami na višje inštanice, osobito na ministrstvo in upravno sodišče, so dognali, da se jim ni več godila krivica, da so jim marveč že storjeno krivico poravnali in popravili. In v najnovejšem času postopajo, kadar pripada učitelju kvinkvenija, tako kakor pri uradnikih.

Pri uradnikih predloži predstojnik urada višji inštanici, da naj prizadetemu uradniku pripoznajo in nakažejo novo kvinkvenijo. Ravno tako delajo zdaj šolska vodstva, da dobi podrejeno učiteljstvo pripadajoče kvinkvenije. Glede teh je v najnovejšem času upravno sodišče tako ugodno odločilo, da se jim nakažejo kvinkvenije celo za vsak dan in ne samo za cele mesece, kakor je to običajno pri letnih plačah.

To bi bili ugodni glasovi o učiteljskih kvinkvenijah. Po zraku šume pa tudi neugodne govorice, osobito o zadevi kranjskih učiteljev.

Pripetilo se je, da je več učiteljev v zadevi kvinkvenij imelo smolo pri kranjskih šolskih gosposkah. Ker so tu propadli, so šli s pritožbami na ministrstvo. Ta inštanca je pa stala na njihovi strani, skoro gotovo zato, ker se je ozirala na razne razsodbe upravnega sodišča.

In glej čudol! V šestih slučajih to ni bilo po volji — kranjskemu deželnemu odboru. Ta bi bil moral kranjskemu učitelju-trpinu šteti novce; ker tega ni hotel, se je pritožil zdaj on pri upravnem sodišču. S kakšnim uspehom, to nam ni znano. Razpravljali so o tem tudi pri zadnji seji deželnega šolskega sveta, a v javnost stvar ni prodrla.

Govorice se pa širijo, kakor da bi bili nekateri starejši učitelji zdaj primorani, vračevati deželnemu šolskemu

fondu, kolikor so na kvinkvenijah preveč (?) dobili. Ali je to res? Ali je to mogoče?*)

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca malega travna 1905 K 69.206.95.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Žalostne razmere na Primorskem.

»Edinost« opisuje slučaj, ki meče jako značilno luč na razmere na Primorskem ter na šolske oblasti. Tega slučaja ne moremo prezreti, saj nam dokazuje, da je učitelj — trpin, pa naj ga že vlada ta ali ona šolska oblast.

Učitelj v Marčani, tovariš Anton Gostinčar, je že od meseca oktobra lanskega leta pri vojaki v Celovcu. Ta naš tovariš mora torej že pol leta opravljati tudi najnižje vojaške dolžnosti in je umevno, da trpi mnogo kot človek in kot učitelj. G. Gostinčar je vložil na c. kr. okrajni šolski svet v Pulju prošnjo, naj bi ta oblast storila primerne korake za njegovo osvobojenje od vojaške službe. Ta prošnja leži že nekje pet mesecev, a vojaške in šolske oblasti gledajo ravnodušno, kako trpi učitelj po krivici. On, ki želi delati v šoli ter se vsega posvetiti svojemu vzvišenemu poklicu, je prisiljen trpeti v vojaštvu moralno, fizično in materialno. Plača mu je namreč ustavljena od 1. decembra dalje.

Pa mora biti kak vzrok! Da! — Pregarjali so ga disciplinarno in ga še. Uvedli so proti njemu disciplinarno preiskavo in mu odvzeli šolo v Marčani. Disciplinarno preiskavo vlačijo že devet mesecev in še je ne morejo zaključiti. Potemtakem je siromak le v preiskavi in ni še obsojenec. On je učitelj, a kot takega bi ga ne smeli pozvati v stalno vojaško službo. Tudi če je morda kaj za-

*) Prosimo, da nam prizadeti tovariši o tem poročajo.

Uredn.

grešil, bi bilo dovolj kazni, če bi ga bili uradno premestili. ali ako bi ga bili, v najhujšem slučaju, kje namestili za podučitelja. Res, zgražati se mora človek nad takim drakoničnim postopanjem proti učitelju, ki se ne more braniti. Sovražnik je močan in krut, a ubogi učitelj nima nikogar, da bi se zavzel zanj. Ali si lahko ne mislimo, da je tega kriva le brezbržnost tistih faktorjev, ki bi morali čuvati učitelja?

Čuvati učitelja — ba! Kdo se briga danes za učitelja? Lahko tudi pogine! Kaj potem? En človek — en učitelj več ali manj! Prava reč!

Vsa karakteristika tega dejanja — dostavlja »Edinost«, nam stopa šele prav živo pred oči, ako se spomnimo, kako je narod kulturelno zaostal, kako mu je treba šol in učiteljev, in ako se spomnimo, koliko je v Istri pomanjkanje ljudskih šol in učiteljstva! S polno zavestjo trdimo, da je tak slučaj mogoč le v deželi, kjer so šolske oblasti tesne zaveznice tistim ljudem, ki se ničesar ne boje bolj nego javne omike in ki hočejo zato, da bodi narod neizobražen. Temu naravna posledica je, da ti zavezniki in varovanci c. kr. oblasti iz srca mrze tisto šolo in tistega učitelja, ki naj bi od njih zatiranemu in po njih izkoriščenemu narodu donasal luči in ga dvigal iz teme.

Taki kričeči slučajji so možni le v deželi, kjer so oblasti zaveznice in zaščitnice njih, o katerih pač velja znani rek: Tema mora biti, kjer naj svetijo njihove zvezde!

To je žalostno in neznosno! Najžalostnejše je pač to, da trpi pod takimi razmerami ubogi učitelj, ki nima nikogar, da bi odločno nastopil njemu v korist. V tem primeru bi se zavzel samo za pošteno pravico po krivem tepenega — belega sužnja!

Ali ne zmore Istra niti enega vplivnega narodnega moža? Kje je »istrski sokol«?

V ofenzivi.

(Dalje.)

Resnica je, da se ima naš kmet boriti z raznimi težkočami, a resnica je tudi, da se je predaleč odstranil od svojega prvotnega stanu. On uživa, izda in potrosi več kakor ima dohodkov, zato propada. Naš kmet ni več oblečen z obleko, ki jo je sam pridelal doma; jerhovina, raševina in platnina — sploh narodna noša je skoraj izginila s površja. On kupuje vse to po štacunah za drag denar, a to blago se ne da niti primerjati z nekdanjimi domačimi izdelki. Moški in zlasti ženske so po večjih krajih oblečeni po gizdalinsko, da se jih skoraj ne loči od gosposkih ljudi. Kakor z obleko, je tudi z jedjo in pijačo. Po vaseh je sedaj povsod štacuna poleg štacune, gostilnica poleg gostilnice, ki nam kažejo, da se tukaj mnogo kupuje in uživa. Nekdaj ni bilo teh po vaseh skoraj nič, ljudje niso imeli toliko potreb kakor jih imajo sedaj. Tekom 40 let se je izdatno razvila kupčija, pa tudi naš narod se je izdatno razvadal v uživanju. Naš kmet se mora v prvi vrsti dobro izobraziti v šoli, da bo znal uporabljati dobre in preizkušane nauke za svojo stroko, mora znati dobro računati o dohodkih in stroških ter imeti veselje do napredka, potem se bo smel šteti med kulturne izobražence. Že slišimo, kako vpije klerikalizem: »Saj so šole povsod, zakaj ga ni pa ta osrečila in naredila kmeta kulturnega?« — Kakšne so pa naše šole? Mar misli klerikalizem, da more učiteljstvo delati čudeže? Kdor je videl šole na kmetih, ta se ne bo čudil, da se ne more na noben način napredovati.

V pretežni večini so enorazrednice, po večjih vaseh dvorazrednice in celo trirazrednice s poldnevni poukom po 3 ure v višjih, po 2½ ure na dan pa v nižjih skupinah; klopi so večinoma prenapolnjene, da so učenci drug drugemu na poti, ne morejo pisati, ker je šola prenapolnjena. Tudi v teh treh urah na dan bi se dalo mnogo doseči, ako bi bilo vedno redno obiskovanje in če bi bili vsi učenci nadarjeni. Dež, sneg, mraz, bolezn, nujno delo in slabe poti jako ovirajo redno šolsko obiskovanje, poleg tega je mladina lahko-mišljena in mnogokrat tudi jako lena, in v teh okoliščinah poučuj uspešno, če moreš! Preden se otroka privede, da je zmožen vsaj deloma pravilno napisati svoje misli, dobro računati in da se seznani z drugimi znanostmi, je treba premnogo truda, vztrajnega dela in angelskega potrpljenja. Mnogo več bi se doseglo pri celodnevni pouku, da bi imel naš narod v resnici lep dobiček od šole; ali kaj hočemo, navidezni prijatelj našega naroda — naš klerikalizem — je takim šolam na kmetih odločno nasproten, kakor smo že povedali. On ni samo nasproten, ampak naravnost tudi ovira narodno prosveto med našim narodom. Mnogi župniki kot predsedniki krajnega šolskega sveta ali pa njihovi podrepaniki delajo z učiteljstvom in šolo, naravnost povedano, škandalozne reči. O tem bi znalo povedati naše učiteljstvo mnogo pikantnih dogodljajev, vendar o tem bomo govorili o drugi priliki. O tej priliki povemo samo eno primero. Neki župnik je imel majhen in slab hlev. Na stroške župljanov je napravil novega; stal je blizu 20.000 K. Potreba je bilo napraviti novo šolo. Splošna želja je bila uvesti v novi šoli celodnevni pouk. Župnik se je temu upiral z vsemi močmi, trdeč, da se ne sme obremeniti kmeta s takimi stroški in s celodnevni poukom, to pa tudi ne za to, ker kmet potrebuje otroke pri delu. Neki občinski zastopnik krajnega šolskega sveta ga je zavrnil: »Za vaš hlev ni bilo škoda 20.000 K; takrat ni bilo škoda kmeta in denarja, za šolo in naše otroke je pa škoda!« — Iz tega pojasnila je jasno ko beli dan, da naš klerikalizem hoče osrečavati naše ljudstvo na socialnem polju na podlagi nevednosti in neumnosti. Želi imeti veliko narodno političsko stranko, da bi ti ubogi nevedneži bili kimavci za njegov ideal; hoče osrečavati ljudstvo brez podlage ali prave omike, zato ga lahko po vsi pravici imenujemo ljudskega sleparja! (Dalje.)

Dopisi.

Istra.

Popovi, tješite se. Novopečeni list »Omnibus«, komu je na čelu valjda doktor »Koritaš«, liepo Vas služi. U svojem 157. broju »Numero pasquale« od 22. IV. 1905 donša krasan dopis, koji glasi u izvoru na čast, diku i uzvišanje Vaše evo ovako: »Azion cattolica«.

Neki dopisnik iz južne Furlanije se tuži u zadnjem »Avvenire«, da tamošnje svećenstvo malo mari i za crkvu i za puk, nego da se daju na zabave, na šetnje, što da ne odgovara pravoj dužnosti svećenstva.

Kad to pročitaš, pomisli u sebi: što ćemo mi na to, sirote, ovdje u puljskom dekanatu.

Što rade naši popovi, koji su većinom naši ljuti narodni protivnici — (nisu valjda glasovali za gulijaša. Opom. dopisnika) osim častne iznimke dvojice, trojice njih?

Što rade, velim, ovi naši popovi na dobro našeg naroda i na korist katoličke crkve?